

1

SOPHIA

Välimus on petlik.

Jacob Cats „Töeterad”, 1632

Me sööme õhtust, minu mees ja mina. Tükike porrulauku on talle habemesse pidama jäänud. Ma vaatan, kuidas see tal mälumise ajal üles-alla liigub, meenutades rohusse takerdunud putukat. Ma jälgin seda niisama ajaviiteks, sest ma olen noor naine ja elan lihtsat elu, olevikus. Ma ei ole veel surnud ega uuestisündinud. Ma ei ole veel teistkordselt surnud, sest maailma silmis on see otsekui teine surm. Minu lõpp on mu algus, angerjas keerab end rõngasse ja neelab omaenda saba alla. Aga alguses olen ma veel elus ja noor, ehkki minu mees on vana. Me tõstame pokaale ja rüüpame veini. Minu pokaalile on söövitatud kiri: Inimkonna lootused on otsekui purunev klaas, ja elugi on seetõttu üürrike, mis alaneva veini taustal kõlab igava moraalijutlusena.

Cornelis murrab tüki leiba ja kastab selle leeme sisse. Ta mälub hetke. „Ma tahan sinuga rääkida, kullake.” Ta pühib salvrätiga huuli. „Kas me ei igatse selles mööduvas elus surematust?”

Ma tardun, teades, mis nüüd järgneb. Minu pilk on suunatud laudlinal lebavale prantssaiale. See on küpsedes lõhki läinud ja meenutab avatud huuli. Me oleme kolm aastat abielus olnud, aga mul ei ole veel last. Mitte et me poleks püüdnud. Selles suhtes on mu mees veel elujõuline. Õhtuti ronib ta mu peale, lükkab mu jalad laiali, ja ma

laman seal nagu sitikas selja peal, keda saapaga maadligi litsutakse. Cornelis ihkab kõigest hingest poega – pärijat, kes jookseks ringi mööda marmorpõrandaid ja annaks tuleviku sellele suurele vastujajavate tubadega majale Herengracht'i tänaval.

Siiani olen ma Cornelise lootusi petnud. Muidugi alistun ma tema embustele, sest ma olen kuulekas naine ja jään alati oma mehele tänu-likuks. Maailm on reetlik, aga tema võttis mind enda hoolde, nagu me oleme merelt maad võtnud, kuivatanud ja tammidega kindlustanud, et seda kaitsta. Ma armastan Cornelist selle eest.

Kuid ta üllatab mind. „Seepärast kutsusin ma siia ühe maali-kunstniku. Tema nimi on Jan van Loos, ja ta on üks lootustandva-maid kunstnikke kogu Amsterdamis. Ta teeb natüürmorte, maas-tikumaaale, aga peamiselt portreesid. Teda soovitas mulle Hendrick Uylenburgh, kes, nagu sa tead, on taibukas kunstikaupmees – üks tema soosikuid on hiljuti Leidenist tulnud Rembrandt van Rijn.”

Minu mees seletab mulle kõike alati nii pikalt ja laialt. Ta räägib mulle rohkemgi, kui ma teada tahan, kuid sel õhtul laskuvad tema sõnad hääletult minu ümber.

Meist maalitakse portreed! „Jan van Loos on kolmekümne kuuene, sama vana kui meie uus kaunis sajand.” Cornelis joob oma klaasi põh-jani ja täidab selle taas. Ta otse joobub kujutlusest, kuidas kunstnik meid lõuendile jäädvustab. Õllejoomine teeb Cornelise uniseks, aga vein tekitab temas isamaalikke tundeid. „Meist, kes me elame kõige tähtsamas linnas, linnas, mis on koduks kõige silmapaistvamale rah-vale maailmas.” Peale minu ei istu tema vastas kedagi, aga ta pöör-duks otsekui arvukama kuulajaskonna poole. Värvituks muutunud habeme kohal on tema õhetama lõõnud põsed. „Sest kas ei kirjelda siis Vondel Amsterdamis niiviisi? Mis veed pole veel näinud selle linna purjede varje? Kes jõuaks üles lugeda tema kaupade turge? Mis rah-vaid ei saaks siin kuupaistel näha? Ses linnas, kel ookeani seadused endal on teha?”

Cornelis ei ootagi minult vastust, sest ma olen vaid noor naine, kes pole koduseinte vahelt suurt kaugemale saanud. Minu võöl ripuvad

ainult meie pesukappide võtmed, olulisemad asjad on minu jaoks alles luku taga. Tegelikult arutlen ma endamisi, millistes rõivastes end maalida lasta. Sellega minu maailm esialgu piirdub. Tühja nende ookeanide ja impeeriumidega.

Maria toob lauale liua heeringatega ja lahkub kuuldavalt ninaga tõmmates. Merelt rullub linna kohale udu, ja Maria köhib kogu päeva. Kuid see ei ole tema tuju rikkunud. Küllap on tal mõni salajane kallim, ta ümises kõõgis laulda, ja vahel taban ta peegli ees seismas ja tanu varjus juukseid kohendamas. Küll ma selle välja uurin. Meil on temaga usalduslikud suhted, niipalju kui see meie olukorras võimalik on. Pärast seda, kui ma õdedest lahkusin, on tema minu ainus usaldusalune.

Tuleval nädalal jõuab maalikunstnik kohale. Minu mees on maalikunstis asjatundja, meie kodu on täis maale. Tema taga seinal ripub maal „Susanna ja vanad mehed”. Vanamehed vaatavad vargsi suplevat tüdrukut. Päevaalguses näen ma nende himuraid nägusid, aga nüüd, küünlavalgel, on nad taandunud varju, ning ma näen oma mehe pea kohal ainult tüdruku lopsakaid vorme ja kahvatut ihu. Cornelis tõstab ühe kala oma taldrikule. Ta armastab ilusaid asju koguda.

Ma näen vaimusilmas meid lõuendil. Cornelist, valge krookkrae mustal taustal, habe liikumas, kui ta sööb. Näen heeringat oma taldrikul, helkiv nahk lõhki lõigatud, selle alt paistmas liha, näen oma prantssaia justkui paotatud huuli. Ma näen küünlavalgel ümmargusi ja läbipaistmatuid viinamarju, tinast jooginõud tuhmilt hõõgumas.

Ma näen meid seal õhtulauas otsekui liikumatult istumas – see on meie endi tardunud hetk, enne kui kõik muutub.

Pärast õhtusööki loeb Cornelis mulle piiblit. *„Kõik liha on kui rohi, ja kõik tema headus kui õieke välja peal. Rohi kuivab ära, õieke närtsib ära, kui Jehoova vaim tema peale pubub; rahvas on tõesti rohi.”*

Ent ma ripun juba seinal ja jälgin meid.

2

MARIA

Perenaisel peab oma teenijatüdrukute suhtes valvas pilk olema, ta peab jälgima, mis meestega nad kohtuvad, keda tunnevad, mis vallatusi ja naljatlusi, sõnu ja pilke tüdrukud meestega vahetavad. Kui sääraseid asju majas tähele ei panda, on tagajärjeks liiderlikkus ja lodevus, mis heidab halba varju ka peremeestele.

J. Dod ja R. Cleaver
„Jumalakartlike eluviiside tagamisest kodus”, 1612

Ise armuimas viibides nühib teenijatüdruk Maria vaskset voodi-soojendit läikima. Teda valdab iharus, tema liigutused on loiid, otsekui oleks ta vee all. Kumera metallpinna poolt moonutatuna naeratab talle vastu tema oma nägu. Maria on suur punase näoga ja hea isuga maatüdruk. Sama hea on tema südametunnistuse kohanemisvõime. Kui ta köögis lee taga Willemi sügavas seinarvas asuvasse voodisse kutsub, tõmbab ta Jumala laitva pilgu eest kardina ette. Mis silmist, see meelest. Pealegi saab ta kord Willemi naiseks.

Maria unistab sellest abielust. Ta kujutleb, et tema peremees ja perenaine on surnud – merel laevaõnnetuses hukkunud –, ning et ta elab selles majas koos Willemi ja nende kuue armsa lapsega. Maja puhastades teeb ta seda enda jaoks, otsekui ootaks ta Willemit koju. Perenaise äraolekul sulgeb ta aknaluukide alumised osad, et teda tänavalt ei nähtaks. Võõraste tuba muutub korruga hämaraks. Maria kõnnib otsekui mööda merepõhja. Ta tõmbab selga oma perenaise

sinise sametjaki, mida kaunistavad karusnahast krae ja kätised, ning kõnnib majas ringi, möödaminnes end peeglitest vaadeldes. See on lihtsalt unistus, mis halba võiks selles olla?

Nüüd põlvitab Maria võorastetoa pörandale ja hakkab hõõruma pörandaliiste servavaid sinise- ja valgekirjusid plaate. Igal plaadil on kujutatud mängivat last – kes hüppenõoriga, kes palliga. Üks laps, tema lemmik, ratsutab mänguhobusel. Kogu tuba ääristavad tema kujuteldavad lapsed. Ta pühib neid hellalt lapiga.

Läbi seina kostavad talle kõrvu tänavahääled – sammude kaja, kõnesumin. Temasugust malast üllatab ikka veel sagin Herengracht-til, tänava tungimine otse tema salajasse tubasesse ellu. Väljas hõigub lillemüüja, tema hääled kõlab võikalt nagu kiivitaja kisa. Otsekui patuseid kokku kutsudes kolistab tinutaja oma topsi, kogudes perenaistelt parandamist vajavaid nõusid. Ehmatavalt lähedal, kraaksudes kõhib keegi ja sülitab siis.

Seejärel kuuleb Maria tema kellukest. „Kala, värske kala!” hõikab Willem kähisevalt, tal on vilets hääled. „Särjed, latikad, heeringad, tursad!” kuulutab mees ja helistab kellukest. Maria kuulatab, kõrv kikkis, nagu lamburineiu, kes oma armsama ute kella teiste hulgast ära tunneb.

Maria hüppab püsti. Ta pühib põllega nina, silub seeliku sirgeks ja avab ukse. Hommik on udune, ja tänavasillutise taga näeb ta vaevu kanalit. Willem ilmub udust nähtavale. „Tere, mu kullake.” Mehe nägu tõmbub naerukile.

„Mis sul seal korvis on?” küsib Maria. „Las ma vaatan.”

„Mida sa, Maria, tuvike, tahad?” Willem upitab korvi puusale.

„Kuidas oleks ilusa priske angerjaga?”

„Kuidas see sulle meeldib?”

„Sa tead küll, kuidas see mulle meeldib,” kihistab Maria naerda.

„Ja veel aprikoosidega marineeritult?”

„Mmh.” Maria ohkab. Ta kuuleb, kuidas eemal kanali ääres lodjalt

tünne maha laaditakse. *Mütaki-mütaki*, langevad need tänavale, meenutades tumedaid südamelööke.

„Kuidas oleks ühe heeringaga?” küsib Willem. „Kuidas oleks suudlusega?”

Mees astub trepist üles, Mariale lähemale. *Mütaki-mütaki*.

„Tasa!” Maria taganeb. Rahvast saalib mööda. Willem langetab nukralt pea. Ta on ilutu, pikliku, kurvaimelise ja karmi näoga mees, kelle nägu teeb teistele nalja. Mariale meeldib vaadata, kui mehe nägu naerukile tõmbub. Willem on kena, lihtsameelne mees, ning tema kõrval tunneb Maria end elutargana. Tema! See näitab, kui lihtsameelne too mees on.

Willem ei usu, et Maria teda armastab. „Ma tulin eile siit mööda. Miks sa ust ei avanud?”

„Juurviljamüüja näitas mulle parajasti oma porgandeid.”

„Ah et narrid mind?”

„Ma käisin turul.” Maria vaatab mehele naeratades otsa. „Ma armastan ju sind. Ma olen nagu limus, oma karpri suletud. Sina üksi oskad mind avada.”

Maria astub sammu tagasi ja laseb mehe sisse. Willem paneb kalakorvi mütsatades maha ja võtab naisel ümbert kinni.

„Uh, su sõrmed!” Maria viib Willemi läbi *voorbuis*^{*}, mööda koridori ja trepist alla kööki. Kui nad üle põranda valamü poole suunduvad, näpistab mees teda istmikust.

Maria tõmbab kangist. Kraanist hakkab pahinal Willemi välja sirutatud kätele vett voolama. Mees seisab kuulekalt nagu laps ema kõrval.

Maria hõõrub tema sõrmed kuivaks ja nuusutab neid. Willem surub enda keha naise vastu ning torkab põlve tema reite vahele – Maria peaaegu et minestab – ja suudleb naist.

„Sa ei või kauaks jääda,” sosistab Maria. „Nad mõlemad on kodus.”

Ta tõmbab mehe endaga kaasa oma seinakorvas asuvasse voodisse.

---

* *voorbuis* - eeskoda (holl k.). – Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

Nad viskuvad üle puuvoodi serva ja maanduvad naerdes madratsile. Kui soe siin on, see on kõige soojem voodi kogu majas. Kui maja kord nende omaks saab, hakkavad nad endiselt köögis magama, sest see on Maria pelgupaik, tema maailmanaba.

Mees sosistab mahedaid sõnu Mariale kõrva. Maria kõditab teda. Mees toob kuuldavale valju hüüatuse. Maria manitseb teda vaikusele. Ta haarab mehe käe ja surub selle oma jalgade vahele – neil pole aega raisata. Nad kihistavad naerda nagu lapsed, sest mõlemad on lapsepõlves maganud vendade ja õdede vahele litsutuna, nendele kaissu pugedes, niheldes ja teisi põlvedega togides.

„Noh, mis seal all siis on?” sosistab Maria. „Midagi põnevat?”

Kop-kop-kop, kostab otsekui kaugusest koputus eesuksele.

Maria kargab istuli. Ta tõukab Willemi eemale ja ajab end rabeldes voodist püsti.

Hetk hiljem, näost õhetav ja hingetu, avab ta eesukse.

Ukse taga seisab mees. Ta on lühikest kasvu ja tõmmu. Mehel on läikivmustad kiharad, sinised silmad ja sametbarett peas. „Mul on peremehega kokku lepitud,” teatab ta. „Ma tulin portreed maalima.”

3

SOPHIA

Küps vili langeb sulle ise kätte.

Jacob Cats „Töeterad”, 1632

„Kas mu käsi peaks siin, puusal olema?” pöördub Cornelis poolesti kunstniku poole. Ta ajab rinna ette, ja teine käsi hoiab keppi. Seljas on tal brokaatkuub ja peas torukübar. Ta on habet kamminud ja pumatiga vurruotsad teravaks võidnud. Täna on tal kaela ümber kõrge ja lumivalge krookkrae. See eraldab tema pea kehast, otsekui oleks see vaagnale asetatud ja lauale toodud. Cornelis püüab oma erutust varjata.

„Te ju teate vanasõna: *voolule ei saa tõket ette seada, see pressib ennast mujalt ihka läbi?* Ehkki me oleme kirikuseinad üle lubjanud ja pühakujud kirikutest välja visanud...” Ta osutab peaga minu poole. „Siinkohal pean ma oma naise ees vabandama, sest tema on katoliiklane –, ehkki meie kalvinistlik usk ei kasuta enam maalikunstnike teeneid, avaldub nende anne mujal, ja meie saame sellest kasu, sest nad maalivad meie igapäevast elu säravana ja detailiarmastusega, mis, olemata pühaduseteotus, jõuab transtsendentaalse piirimaile.”

Meie pilgud kunstnikuga kohtuvad. Mees kergitab kulme ja mui-gab. Kuidas ta küll julgeb? Ma pööran oma silmad ära.

„Proua, palun ärge liigutage pead,” sõnab kunstnik.

Meie portree maalitakse minu mehe raamatukogutoas. Kardin on akna eest ära tõmmatud, tuppa voogab päikesevalgust. See langeb

vitriinkapile, kus Cornelis hoiab oma haruldusi – kivistisi, kujukesi, hõbedast alusele kinnitatud merikarpi. Türgi vaibaga kaetud laual on gloobus, kaalud ja inimese pealuu. Gloobus tähistab minu mehe ametit, sest ta on kaupmees. Tal on sadamas kaubaladu, ta veab Baltikumist sisse teravilja ja Idast haruldasi maitseaineid. Ta saadab laevatäite kaupa tekstiiltooteid maadesse, mis jäävad juba väljapoole minu piiratud vaatevälja. Cornelis näitab teistele uhkelt oma rikkust, kuid hea kalvinistina tunnustab ta samas maise vara mööduvust – seepärast on laual kaalud, et viimisel kohtupäeval meie patte vaagida; sellepärast ka pealuu. *Selge tühi asi, selge tühi asi; kõik on tühi asi.* Cornelis tahtis kätt pealuul hoida, aga kunstnik seadis ta teisiti seisma.

Cornelis seletab midagi. Silmanurgast tema poole kõõritades näen, kuidas tema habe krookkrael üles-alla liigub nagu mingi kollakas karvane loomake. Soovin mõttes, et ta kord ometi lõpetaks. „Mul on õnne olnud, ja tänu oma püüdlustele olen saavutanud vara ja seisuse.” Ta kõhatab hääle puhtaks. „Aga minu kõige suurem õnn on mu pärl, mille kõrval rubiinidki kahvatuvad – ma mõtlen oma kallist Sophiat. Sest mehe suurim rõõm ja mõnu on õnnelik kodu, kuhu pärast päevatööd jõudes võib ukse enda järel sulgeda ning leida rahu ja lohutust kamina ääres istudes, nautides õnnistatud naise armast hoolitsust.”

Kostab summutatud naeruturtsatus. Kunstnik surub oma naeruhimu maha. Ta vaatab jällegi mind oma molberti tagant. Ehkki minu pilk on suunatud seinale, tunnen ma, kuidas ta mind oma pilguga puurib. Ma vihkan teda.

Halvem alles järgneb. „Mind kurvastab ainult asjaolu, et siiani ei ole meil veel õnnestunud kuulda tillukeste jalgade vudimist, aga ma loodan, et see puudus saab parandatud.” Minu mees kihistab naerda. „Sest ehkki minu elupuu lehed on koltunud, tõuseb tüvest veel mahla.”

Ei! Kuidas ta ometi võis niiviisi rääkida? Meie pilgud kunstnikuga kohtuvad jälle. Mees naerab, tema hambad on valged. Ta vaatab mind pealaest jalatallani, otsekui mul riided seljast rebides. Minu kleit haihtub, ning ma seisn alasti tema ees.

Ma tahaksin surra. Kogu minu keha häbeneb. Miks me küll seda teeme? Kuidas küll Cornelis võis niiviisi rääkida? Ta teeb seda erutusest, et tema portreed maalitakse, aga kuidas ta võis meid niimoodi narriks teha?

Kunstnik jälgib mind oma molberti tagant. Tema sinised silmad puurivad end minu hinge. Ta on lüheldane, sitke, musta juuksepuh-maga mees. Tema pea on kallutatud ühele küljele. Ma pörnitsen talle külmalt otsa. Siis äkki ma taipan: ta ei vaata üldsegi *mind*. Ta vaatab mind kui portreed, mida ta on võtnud maalida. Ta pühib pints-lit nartsu sisse ja kortsutab kulmu. Mina olen talle lihtsalt maalitav objekt – pruunid juuksed, valge pitskrae ja sinine küütlevast siidist kleit. Ma ei ole mingi lambakints! Mu süda peksab, ma olen oimetu ja hämmeldunud. Mis mul küll viga on?

„Kui kaua veel aega läheb?” küsisin ma külmalt.

„Kas te olete juba väsinud?” Kunstnik astub minu juurde ja ulatab mulle taskurätiku. „Kas te tunnete end halvasti?”

„Mul pole viga midagi.”

„Te tõmbate kogu hommiku ninaga.”

„See on ainult nohu. Sain selle oma teenijanna käest.” Ma ei taha kasutada tema taskurätti. Võtan välja omaenda taskurätiku ja tupsutan nina. Kunstnik astub mulle lähemale, ma tunnen linaseemneõli ja tubaka lõhna.

„Te pole vist õnnelik?” küsib ta.

„Mida te sellega öelda tahate, härra?”

„Ma tahan öelda – et teile ei meeldi seista.” Mees tõmbab ühe tooli lähemale. „Istuge siia. Kui ma liigutan seda... ja seda...” Ta nihutab lauda. Ta liigub kärmelt mööblit ümber paigutades. Ta asetab gloobuse laua ühte nurka, astub sammu tagasi ja silmitseb seda. Ta keskendub jäägitult oma töösse. Värvipritsmed katavad tema pruuni nahast jakki.

Seejärel kükitab mees minu ette. Ta keerab minu kleidisaba, tuues nähtavale kinganina. Ta äigab peast bareti ja kratsib pead. Minu pilk

langeb tema kiharatele. Mees istub kandadele, heidab pilgu minu jalale, kummardub ja võtab selle pihku. Ta nihutab mu jalga natuke paremale, asetab selle siis jalasoojendajale, kohendab minu kleidivolt. „Teiesugune naine väärrib õnne,” pomiseb ta.

Kunstnik astub tagasi molberti taha. Ta teatab, et teeb meie juures kolm poseerimisseanssi ja lõpetab maali oma ateljees. Nüüd hakkab minu mees rääkima, jutustades kunstnikule ühest oma tuttavast mehest, bürgermeistri sõbrast, kelle laeva koos väärtusliku lastiga hispaanlased põhja lasksid. Cornelise hääl kostaks otsekui kuskilt kaugelt. Ma istun. Minu rinnad suruvad end puuvillase särgi vastu, reied kirvendavad alusseele all. Ma tunnen oma kaela, kõrvalesti, pulseerivat verd. Minu keha tuikab, aga see on palavikust. Seepärast tunnengi ma end ühtaegu raskena ja õhkergena.

Kunstnik töötab. Tema pilk rändab kord minule, siis jälle tagasi lõuendile. Kui ta maalib, tunnen, nagu silitaks tema pintsel minu nahka.

Ma laman koos õdedega voodis. Ma kissitan silmi, sest tean, et ta istub seal ja jälgib mind. Ta tõmbab oma punase keelega üle hammaste. Kui ma silmad avan, on hunt seal ja istub minu voodi kõrval. Mu süda tõmbub kokku. Ma loen pominal oma palvet... *Neitsi Maarja, Jumalaema...* Ma tunnen tema kuuma tugevat hingeõhku oma näol. Minu käed haaravad mu tärkavatest rindadest kinni, ma pomisen üha kiiremini, soovides, et hunt veel lähemale tuleks.

4

MARIA

*Mu kohustus mind tööle sunnib,
kuid armastus ei anna mulle asu.
Mistahes tegevuseks puudub tahe,
sest armastus mu meeli köidab.
Ja vastupuiklemisest poleks kasu,
võin kõike ainult vastutahtsi teha,
sest armastus mind kütkes hoiab.*

J. H. Krul, 1644

„Ma armastan teda. Kui ta mind puudutab, jooksevad mul värinad üle keha. Kui ta mulle otsa vaatab, muutun ma vedelaks nagu sült.” Silmad suletud, nõjatub Maria vastu pesukappi. „Ma olen õnnest segi minemas. Ah, armuline proua, ma armastan teda ikka ja alati, ja me saame kuus last, sest kui ma täna hommikul õuna sõin, mõtlesin oma kallimale, ja kui ma seemned välja sülitasin, siis oli neid kuus.”

Maria surub voodilina vastu rindu. Ta ei mõelnudki seda Sophiale pihtida, aga sõnad tulid tal ise üle huulte. Peale perenaise ei olegi tal kellelegi oma südant puistata. Sophia on tema ainus usaldusalune, sest ta ei tunne Amsterdamis kedagi peale kaubitsejate ja oma kallima, kurvameelse, temasse kiindunud, naljaka, kalaste sõrmedega Willemi.

„Ma armastan teda surmani.”

Sophia ei vasta. Ta võtab linad Marial kaenlast ja laob kappi. Kass hõõrub end Sophia säärite vastu. Kui Sophia temast välja ei tee, läheb kass uhkelt kangetel jalgadel Maria juurde ja hõõrub end vastu tema jalgu. Tähelepanu otsides liigub ta ühe naise juurest teise juurde, kuid mõlemad on oma mõtetega kusagil kaugel.

Mõlemad naised aevastavad korraga. Maria puhkeb selle peale naerma, aga Sophia ei näi seda tähelegi panevat. See pahandab Mariat, kes oli oodanud perenaiselt mõnda uudishimulikku küsimust. *Kes ta on? Millal sa teda kohtasid? Kas tal on ausad kavatsused?* (Jah.)

Väljas hämardeb. Sophia sulgeb kapiukse ja toetub seljaga selle vastu. Ta sarnaneb vana nukuga, kes on millegi najale püsti pandud. Sophial on seljas sinine kleit, milles ta hommikul kunstnikule poseeris, kuid nüüd on ta riputanud kaela kullast krutsifiksi. Tema nägu on kahvatu. Küllap on see tingitud halvast enesetundest, ehkki Sophia keeldub voodisse heitmast. Maria meelest on Sophia imeilus, temas on midagi peent. Tema kõrval tunneb Maria end mingi vormitu taigatükina. Täna meenutab perenaine talle kergestipurunevat portselaneset.

Maria ei ole loomult uudishimulik, ja õnnetunne muudab ta enesekeskseks. Oma perenaisest teab ta ainult seda, et nad on üheea-lised – mõlemad on kahekümne neljased – ja et Sophia isa, kes töötas trükkalina Utrechti, suri noorelt, jättes endast maha hulka võlgu ja mitu tüdruku. Seetõttu pandigi Sophia rikkale mehele. Ehkki Maria meelest on Cornelis vana tüütus, vaatab naine elule kaine pilguga. Kuidagi tuleb ju ära elada, ja kõige eest peab maksma. Hollandlased on kaupmehed, kõige edukamad, keda maailmas on nähtud. Nii on ka tema perenaise ja peremehe vahel sõlmitud leping: noorus on vahetatud kaubana rikkuse vastu, sigivus (võimalik lastesaamine) muretu, näljakartuseta elu vastu. Mariale näib see aruka tehinguna, sest ehkki ta hõljub vahel unistustes ja on ebausklik, peitub temas talupojahing, ning ta seisab kahe jalaga maa peal.

Siiski on ta Sophiale pahane. Ta on perenaisele oma südant puis-tanud, aga milleks? Vastuseks on vaid vaikus. Sületäis linu kaenlas,

astub ta raskel sammul magamistuppa. Perenaine järgneb talle, et aidata tal voodit üles teha, nad teevad seda sageli koos. Tammepuust riidekirstul põleb kolm küünalt. Maria heidab linad käest voodile ja puhub ühe küünla ära.

„Miks sa seda teed?” küsib Sophia.

Marial käib judin üle selja. „Kolm küünalt on halb enne,” seletab ta.

„Mida see tähendab?”

„Surma,” vastab Maria järsult. „Kas siis teie ei teagi?”

5

CORNELIS

Naiste ja tütarlaste kehahoiakutest: mingi tegevuse juures ei tohi naised ega tütarlapsed jalgu liiga kõrgele tõsta ega laiali ajada, sest see näitab jultumust ja üldist häbitust, kokkusurutud jalad seevastu viitavad kartusele end häbistada.

Leonardo da Vinci „Märkmed“

„Jälle kala?“ Cornelis pöörnitseb taldrikusse. „Kogu selle nädala oleme kala söönud. Kui ma õigesti mäletan, siis sõime kala ka möödunud nädalal. Nii kasvavad meile varsti uimed selga.“ Ta kihistab omaenda nalja üle naerda. „Suur osa meie maast oli kunagi vee all – kas sa tahad meid jälle vette tagasi ajada?“

„Ma arvasin, et teile meeldib kala süüa, härra,“ lausub teenijanna. „See on latikas, teie lemmikkala.“ Ta osutab Sophiale. „Proua valmistas kala ploomidega, nagu te seda armastate.“

Cornelis pöördub naise poole. „Kuidas oleks hea seapraega? Mine homme lihuniku juurde, mu kullake, enne kui me kõik oleme soomustega kaetud mereelukateks muutunud.“

Maria turtsatab – Cornelis ei tea, kas see on naer või põlastusavaldu – ja kaob tagasi kööki. Milline häbematus! Pärast seda, kui teener Karel ära läks, on majas kord käest ära läinud. Cornelis peab sellest oma naisega rääkima.

Sophia ei söö. Tema pilk on suunatud veiniklaasile ning ta ütleb: „Ma ei taha, et kunstnik rohkem meie majja tuleks.“

„Mida sa ütlesid?”

„Ma ei taha, et ta siia tuleb. Ma ei taha lasta tal meist pilti maalida.”

Cornelis vaatab imestunult naisele otsa. „Aga miks?”

„Palun!”

„Miks siis?”

„See on ohtlik,” sõnab Sophia.

„Kuidas, ohtlik?”

Sophia vaikib hetke. „Me rahuldame sellega ainult oma tühist edevust.”

„Aga mida sina, mu kallid, rahuldad, kui õmbleja meie juures käib?”

„See on teine asi...”

„Kui palju tunde sa rõivaid proovides ja neid nii ja teisiti sättides peegli ees seisad?” Cornelis kummardub üle laua ja silitab naise käsi-vart. „Mul on hea meel, et sa seda teed, kullake, sest sinu ilu nägemine teeb minu vanale südamele rõõmu. Seepärast ma tahangi, et see õitsev ilu saaks lõuendile jäädvustatud – mõistad?”

Sophia näpib laudlinapalistust. „See on liiga kulukas. Kaheksakümmend kuldnat.”

„Kas ma ei tohi siis kulutada oma raha, nii nagu mulle meeldib?”

„Kaheksakümmend kuldnat on näiteks puusepa või...” Sophia otsib sõnu, „...meremehe mitme kuu palk.”

„Miks sa äkki selle pärast muretsed?”

Jällegi järgneb vaikus. „See mees ei meeldi mulle,” pahvatab Sophia.

„Pealtnäha on ta üsna meeldiv.”

Sophia tõstab pilgu, veri on talle näkku valgunud. „Ta ei meeldi mulle, sest ta on jultunud.”

„Kui see mees sulle tööpoolest ei meeldi – mis siis ikka, teen temaga lõpparve ja otsin uue kunstniku.” Cornelis püüab naisele meelepärane olla. „Võin kutsuda Nicholaes Eliaszi või Thomas de Keyseri. Aga neil on palju tööd, ja meil tuleb ehk oodata. Võiksin

rääkida isegi Rembrandt van Rijniga, ehkki tema küsitud hinnale ei pane vist minagi vastu.” Cornelis vaatab naeratades naisele otsa. „Peaasi, et sa õnnelik oled, kullake.”

Kergendusohkega jätkab ta söömist. See siis oligi kogu lugu. Oma väikeste koomiliste veidrustega on naised imelikud olendid. Kui keerukad nad meestega võrreldes võivad olla. Nad meenutavad Cornelisele salalukuga karpi – tuleb valida õige number ja samal ajal võtit keerata, ainult siis avastad nende saladused.

Cornelis armastab meeletult oma naist. Mõnikord küünlavalgel tema ilu nähes jääb tal otsekuu süda seisma. Sophia on tema lootus, tema rõõm ja tema reipuse allikas. Ta on ime, sest ta on toonud Cornelise tagasi ellu, kui mees oli juba igasuguse lootuse kaotanud. Sophia päästis tema, samuti nagu Cornelis päästis naise, ehkki sootuks teisel viisil.

Pärast õhtusööki paneb Cornelis veel tüki turvast tulle, istub ja läidab piibu. *Mehe suurim mõnu on õnnelik kodu, kus ta võib nautida armastava naise hoolitsust.* Kuid Sophiat pole tema kõrval. Cornelis kuuleb, kuidas naine kõnnib põrandalaudade kriuksudes ülemisel korrusel. Siis järgneb vaikus. Sophia kaebab peavalu üle ja läks vara magama. Tavaliselt istub ta mehe kõrval ja teeb õmblustööd, mõnikord mängivad nad kahekesi kaarte. Kogu päeva on Sophia olnud rahutu, närviline nagu mära, kes haistab äikese lähenemist. Kunstniku pärast ägestumine polnud üldsegi Sophia moodi.

Cornelis mõtleb murega, kas naine ei hakka ehk haigeks jääma, õhtul oli ta kahvatu. Vahest tunneb ta puudust oma perekonnast. Amsterdamis on tal vähe sõpru, ja Cornelise tuttavate naised on Sophiast hulga vanemad. Ta ei käi küllalt sageli väljas, ta ei otsi endale mingit meelelahutust. Cornelisega kihludes oli Sophia elav ja rõõmsameelne tüdruk, aga mida aeg edasi, seda enam on ta enesesetõmbunud. Võib-olla lasub ta õlgadel seoses majapidamisega liigne vastutus – nad peavad veel teise teenija palkama. Vahest tunneb tema

naine end siin majas vangis nagu see ohakalind, keda Cornelis poisina puuris pidas.

Cornelis koputab piibu tühjaks ja ajab end püsti. Tema liigesed valutavad, selg teeb häda. Talv on olnud pikk. Cornelis tunneb endas tihke udu raskust, kui see linnale laskub, kattes selle nagu kaas *hutspot*'i* paja. Vanadus annab end tunda.

Cornelis lukustab ukсед. Ta puhub ära kõik küünlad peale ühe, millega ta trepist üles läheb. Majas on veel tunda hautatud kala lõhna. Eelmisel päeval uhtusid lained Beverwijki rannas ühe vaala kaldale. See oli tohutu elukas, suurim, mida siinkandis kunagi on nähtud. Ümberkaudsed elanikud sattusid paanikasse. Vaal oli otsekui mingi ebaloomulik enne, õnnetusekuulutaja, mille ookean oli välja paisanud, et inimesi nende pattude eest karistada.

Cornelis teab, et see on lihtsameelne arvamus. Ta teab seda omaenda kogemustest. Mitte loodusjõudude pursked ei too endaga kaasa õnnetusi, vaid õnnetused tabavad inimesi juhuslikult. Mitte mingid peeglikillud ei põhjustanud tema esimese armsa naise Elendrijke surma, kui naine oli vaevalt neljakümnene. Mitte mingi tähtede seis ei põhjustanud tema kahe lapse surma imikueas.

Sest Cornelis on juba kaotanud ühe perekonna. Nagu kõik kaotuse läbi teinud inimesed, teab ta, et maailmas puudub mõistusepärarus. Ehkki leinajad räägivad teistele ja ka iseendale, et see on Jumala tahe, teavad nad tegelikult, et see pole tõsi. Cornelis täidab oma kohust Jumala ees. Igal õhtul loeb ta Sophiale piiblit, mõlemad langetavad oma pea palves. Pühapäeviti käib Cornelis kirikus, aga Sophia kinnisel missal, sest naise usku ei lubata avalikult kuulutada. Kuid Cornelis tajub, et palvetades maigutab ta ainult suud nagu kala. Tema maailmal pole oma kahtluse väljendamiseks sõnu. Oma kõhklusi pole ta iseendalegi tunnistanud. Ta teab ainult seda, et tema kaotus on tema usku pigem nõrgendanud kui kinnitanud, ja et ainus kindel asi, mille külge ta saab klammerduda, on tema sulgmadratsiga voodi.

---

* *hutspot* - ühepajatoit (holl k.).